

Список використаних джерел:

1. Олесюк, О. (2013). Музична педагогіка: навчальний посібник. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка.
2. Мозгальова, Н. (2023). Художньо-виконавська діяльність майбутніх учителів музичного мистецтва та хореографії: емоційно-стильовий аспект. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 63, том 2, 242-247.
3. Новосадова, А. (2024). Жанрово-стильова парадигма як музикознавчо-педагогічна проблема. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*, 31, 3-8.
4. Селезнєв, С., Кшивак, Ю., Новосадов, Я. (2024). Виконавсько-інструментальна майстерність майбутніх учителів музичного мистецтва: теоретичний аспект. *Науковий часопис Українського державного університету імені Михайла Драгоманова. Серія 14 : Теорія і методика мистецької освіти*, 31, 101-106.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.70>

Вікторія Йовжин

м. Вінниця, Україна

e-mail: jowshynvika@gmail.com

Науковий керівник: Олена Верещагіна-Білявська

ЖАНРОВО-СТИЛЬОВЕ РОЗМАЇТТЯ СУЧАСНОГО САКСОФОННОГО ВИКОНАВСТВА

Анотація. У статті розглядаються сучасні тенденції саксофонного виконавства, зокрема розвиток традиційної техніки та поява нових експериментальних звучань. Проаналізовано застосування мультифонік, перманентного дихання, електронних ефектів, а також розвиток тембрової палітри, орнаменталізації та колористичних прийомів. Розкрито роль аплікатурних, амбушюрних та механічних ефектів у формуванні виразності інструментального звучання.

Ключові слова: саксофон, сучасне виконавство, тембри, експериментальні прийоми, колористика.

Abstract. The article examines contemporary trends in saxophone performance, focusing on the development of traditional techniques and the emergence of new experimental sounds. The use of multiphonics, circular breathing, electronic effects, as well as the expansion of timbral palette, ornamentation, and coloristic techniques are analyzed. The role of fingering, embouchure, and mechanical effects in shaping the expressive potential of the instrument is highlighted.

Keywords: saxophone, contemporary performance, timbre, experimental techniques, coloristics.

Сучасне саксофонне виконавство постійно розвивається та вдосконалюється, зокрема у сфері традиційної техніки гри. Активна творча діяльність виконавців та композиторів сприяє появі нових експериментальних звучань і розширених прийомів гри на інструменті. Серед таких технік можна назвати мультифоніки, перманентне дихання та використання електронних ефектів. Сучасні саксофоністи постійно шукають нові способи розширення звукових можливостей інструмента, що дозволяє повніше розкрити його потенціал. У зв'язку з цим розвивається і саксофонна педагогіка, яка досліджує нові виконавські тенденції, сприяє проведенню експериментів та заохочує музикантів до творчого підходу й відходу від усталених виконавських стереотипів.

Зважаючи на фізичний та музичний звуковий потенціал найпоширенішими елементами сучасної виконавської саксофонної практики постають видозміни, що проходять безпосередньо з тембром та звуком. Сюди відносимо тембральне звукове забарвлення; звуковисотну характеристику озвученої теситури; об'ємне звучання по типу *frullato* та *vibrato*; спектральне звучання – альтісімо; динаміку звукового потенціалу в різній теситурі; потенціал реалізації тривалого звучання (штрихова техніка, швидкість видобування звуку, артикуляційні можливості).

Варто зазначити, що сприйняття слухачем тембрових барв інструмента є доволі індивідуальним, хоча й ґрунтується на акустичних закономірностях формування тембру. Завдяки зміні тембрального забарвлення саксофон може розкривати не лише свої технічні можливості, а й образний потенціал, передаючи художній зміст музичного твору. Наприклад, сучасні композитори часто використовують різні абстрактні позначення, такі як «виконувати світло». Однак це поняття є досить узагальненим і може викликати різні асоціації у кожного музиканта. Так, дослідник Бруно Бартолоцці у своїй праці «Нові звучання духових інструментів» для характеристики певних типів звучання застосовує лише чотири визначення – «світло», «темно», «закрито» та «відкрито». Також Б. Бартолоцці описує низку додаткових саксофонних аплікатур з вміщенням повного хроматичного звукоряду (Bartolozzi, 1967)

Аналіз практичного аспекту дозволяє стверджувати, що сучасні автори при написанні своїх творів доволі часто оперують подібними принципами в комбінації тембрів в контексті камерно-інструментального ансамблю, незважаючи на той факт, що художній зміст окремих звучань може сприйматися по-різному. Наприклад, у саксофонному характері звучання виконавська уява містить чіткий зв'язок із завданнями художнього аспекту, обумовлених, переважно, стилістикою і жанровістю музичного твору.

Дослідники саксофонного виконавства неодноразово зазначали, що спектр тембрового забарвлення саксофонного звуку може змінюватися від «м'якого оксамитового» до «важкого, майже сталевого» звучання. Отже, глибоке розуміння композитором різноманіття тембрів і виражальних можливостей саксофона надає виконавцеві ширші можливості для інтерпретації. Це дозволяє варіювати звучання за допомогою інтонаційних нюансів, півтонів, чвертьтонів

та інших сучасних виконавських прийомів відповідно до ремарок, зазначених у нотному тексті. Ще Арнольд Шенберг (1874-1951) підкреслював, що звукові барви набувають справжнього значення лише тоді, коли вони слугують вираженню певної мотивно-тематичної ідеї, підсилюючи її переконливість і характер (Schönberg, 1911).

Сучасні композитори досить часто у нотному тексті вказують на колористичний контекст, а саме в ракурсі тонового насичення. Прикладом такого твору може слугувати композиція «Осанна музикантам, яких немає з нами ... вже і ще», створена В. Рунчаком для двох саксофонів, фортепіано та ударних (1997). Тут автор використав широку темброву палітру нюансів кольору, гучності звучання та атмосфери. Поруч з тим, партитура цього твору містить чітко прописані ремарки у вигляді слів-означень того чи іншого тембрового настрою.

Одним із поширених сучасних виконавських прийомів є тембральне тремоло, відоме під назвою *bisbigliando*. Спочатку цей спосіб виник у виконавській практиці інструмента арфи, де тихе тремоло виконувалося обома руками шляхом почергового звучання струн однакової висоти. У саксофонному виконавстві для реалізації подібного ефекту виникла потреба використовувати флажолетні звуки та альтернативні аплікатури. Поєднання цих елементів створює тонкі темброві відмінності між звуками в межах однієї октави.

Тембровий ефект *bisbigliando* на саксофон досягається завдяки чергуванню звичайних і флажолетних звучань, а також використанню допоміжних аплікатур. Водночас застосування цього прийому можливе не на всіх звуках інструмента. Саме тому різноманітні варіанти звуків зазвичай мають у нотному тексті спеціальні позначення, що містять вказівки щодо аплікатур, обертонів і відповідні графічні символи. Так, у композиції австралійського митця Дона Бенкса «Три епізоди» (1964) використано умовне позначення «А», коли передбачений твердий, жорсткий звук та «00» – задля потенційного виконання м'якого та ніжнього.

У процесі виконання *bisbigliando* саксофоністу важливо зберігати точність звуковисотності навіть під час зміни аплікатур. Варто зауважити, що якщо композитор передбачає виконання з незмінною аплікатурою, то йдеться саме про згаданий тембральний прийом. Натомість у випадках, коли відбувається чергування різних аплікатур, такий ефект ближчий до мікротонавої трелі, оскільки зміни аплікатури спричиняють не лише темброві, а й незначні висотні відхилення звуку на саксофоні.

Список використаних джерел:

1. Bartolozzi B. (1967). *New Sounds for Woodwind*. London: Oxford University Press.
2. Schönberg A. (1911). *Harmonielehre*. Leipzig-Wien: Verlagseigentum der Universal-Edition A.-G.

<https://doi.org/10.31652/3083-7871-2026-3.71>

Володимир Омелянчук
с. Словечне, Україна
e-mail: vladimer197213@gmail.com

ВИХОВНИЙ ПОТЕНЦІАЛ УКРАЇНСЬКОЇ НАРОДНОЇ ПІСНІ У ФОРМУВАННІ НАЦІОНАЛЬНОЇ САМОСВІДОМОСТІ

Анотація. У статті розкривається поняття «національна самосвідомість» та його структура. Увага приділяється формуванню самосвідомості на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти. Підкреслюється важливість використання патріотичного пісенного фольклору на уроках музичного мистецтва за допомогою методів та міжпредметних зв'язків.

Ключові слова: національна самосвідомість, пісенний фольклор, урок музичного мистецтва, патріотичне виховання.

Abstract. The article reveals the concept of "national self-awareness" and its structure. Attention is paid to the formation of self-awareness in the lessons of musical art in institutions of general secondary education. The importance of using patriotic song folklore in musical art lessons with the help of methods and interdisciplinary connections is emphasized.

Keywords: national self-awareness, song folklore, a lesson in musical art, patriotic education.

Національна самосвідомість є однією із найважливіших складових психологічної структури особистості, важливу роль у становленні якої відіграє усвідомлення людиною своєї належності до певної національної спільноти. Формування національної самосвідомості людини підпорядковується певним закономірностям і складається з низки фаз. Цей досить складний та тривалий процес відбувається у конкретному етнонаціональному середовищі під впливом багатьох чинників різного походження.

Пробудження національної самосвідомості відбувається у дитячому віці під впливом сімейного середовища, друзів, знайомих, ровесників. Структуру національної самосвідомості складають: національні ціннісні орієнтації, національні інтереси, національна ідея, а також емоційна складова, зміст якої становлять почуття, настрої, переживання (патріотизм, жертвність в ім'я національних інтересів, громадянський обов'язок, національна гідність, трепетне ставлення до історичного минулого, шанування національної символіки та святинь) (Ситник, 2004). Головним завданням на заняттях з музичного мистецтва є виховання розуміння цінностей, які передає мистецтво. Теми, що висвітлюють побут рідного краю, сприяють формуванню національної свідомості, відкривають двері у світ творчості, дають можливість долучитися до збагачення музичної культури та сприяють розвитку духовності, підкреслюючи багатство традицій українського народу. Знайомлення учнів з творами українського музичного мистецтва може відбуватися через різні жанри-пісню, танець, марш та інші. Завдяки таким заняттям учні отримують не лише знання, а й емоційний досвід, який сприяє формуванню їхньої

особистості-виразників патріотичних почуттів та довгострокового захисту культурних цінностей. Баланс між естетичним вихованням і патріотичним відчуттям- це запорука формування свідомого громадянина, який шанує своє коріння та прагне до розвитку своєї країни. Таким чином, пісня виступає важливим елементом патріотичного виховання в закладах середньої освіти, відіграючи хоча й допоміжну, проте незамінну роль у формуванні національної свідомості майбутніх патріотів вітчизни.

Музичне мистецтво, зокрема пісня, дає змогу передати емоції, почуття і цінності, які є основою патріотичного виховання, формуючи у молоді глибоку прив'язаність до історії та культури рідної країни. За умілого педагогічного використання пісня має безцінний потенціал для збагачення освітнього процесу патріотичного виховання. Вона може стати потужним засобом не лише для усвідомлення, але й для емоційного переживання патріотичних переконань. За допомогою пісні учні можуть відчувати дух козацтва, його героїзм і самовідданість, що особливо актуально у контексті боротьби за незалежність і гідність України (Потапчук, 2024)

Для ефективного використання патріотичного пісенного фольклору на уроках музичного мистецтва варто поєднати методичну підготовку, емоційне залучення учнів і міжпредметні зв'язки. До цього відносимо:

1.Добір змістовного репертуару на уроці мистецтва, куди входить вибір автентичних народних патріотичних пісень (козацькі, стрілецькі, повстанські, сучасні патріотичні обробки). Обов'язково треба враховувати вік і вокальні можливості учнів, залучати регіональний фольклор, близький дітям.

2. Обговорення пісні. Коротко пояснювати: історичні події, пов'язані з піснею; образи, символи, народну лексику; значення пісні для національної культури. Поєднувати з матеріалом з історії України та літератури.

3. Застосування активних методів навчання. Слухання пісні з обговоренням (емоції, настрої, образи). Порівняння різних виконань (народне, академічне, сучасне). Рольове виконання (уявити себе учасниками історичних подій). Інсценізація або пластичне інтонування.

4.Творчі завдання на уроці мистецтва.

В 5-7 класах – це створення власних куплетів або ритмічних супроводів, малювання образів до пісні, поєднання з поезією, відео, мультимедійними презентаціями, виконання пісень у сучасних аранжуваннях.

5. Формування ціннісного ставлення. Обговорення понять: любов до Батьківщини; гідність, свобода, єдність; роль пісні у збереженні національної пам'яті. Заохочення особистих роздумів і висловлювань учнів.

6. Використання інтерактивних і цифрових засобів.

Аудіо-та відеозаписи фольклорних колективів. Онлайн-архіви українського фольклору. Караоке-версії для залучення всіх учнів.

7. Позакласна діяльність. Проведення тематичних концертів, флешмобів, свят. Співпраця з місцевими фольклорними гуртами. Участь у патріотичних заходах школи та громади.